

Välfärden och den ekonomiska krisen

Begreppen framsteg och välfärd kopplar vi gärna samman med en tro på att de alltid befinner sig i framtåtående. Men så lyckligt är det inte att det alltid går framtåt. Vi kan göra framsteg men även råka in i stagnation eller tillbakagång. Man bör inte ta något för givet.

Lars Ingelstam tar i sin senaste bok, *Arbetets värde och tidens bruk*, som han kommer ut med om några veckor upp problematiken kring framsteg och välfärd. Ingelstam tar fram Uruguay som ett exempel hur ett land som på 1950-talet var en välfärdsstat drabbats av ett utrikesberoende och därmed efterhand förlorat sin självständighet. Uruguay hade utvecklats till en stabil, demokratisk välfärdsstat av västeuropeisk typ med en omfattande sociallagstiftning. Man hade bl.a. genomfört 8-timmars arbetsdag, fri läkarvård, ålders- och invalidpensioner, minimilöner och semester samt lag om medling i arbetstvister. Sedan slutet av 1950-talet har Uruguay gått baklängesgång.

I början av 1950-talet hade jag förmånen att ha ett arbete som förde mig till några latinamerikanska länder, bland dem Uruguay. Det var inte svårt att se hur Uruguay på de flesta områden skilde sig från de övriga latinamerikanska staterna. Intill 1903 hade förhållandena i Uruguay varit likartade dem som rådde i övriga Latinamerika. Efter de rödas (colorados) valseger 1903 då deras ledare Batlle y Ordóñez valdes till president inträdde en ny era i landets historia. Man fick till stånd lugnare och stabilare förhållanden som gjorde det möjligt att mycket snabbt omvandla Uruguay till en ren demokrati. President Batlle y Ordóñez avled 1929 men colorados kunde på basis av hans utomordentligt goda anseende fortsätta reformarbetet och förverkliga hans idéer. När jag besökte Uruguay var det ett

ekonomiskt, socialt och kulturellt välutvecklat land. Men det var inte ett land utan motsättningar vilket parlamentsvalet i november 1958 visade. De röda, colorados, föll och tvingades lämna ifrån sig makten till de vita, blancos, som de konservativa kallade sig. Efter 1958 har Uruguay gått baklängesgång. Välfärdsprogrammet har raserats och landets medborgare blir för varje ny dag omilt påmind om att deras levnadsförhållanden har blivit ytterligare försämrade.

Lars Ingelstam kan se vissa likheter i den samhällsekonomiska utvecklingen i Uruguay sedan slutet av 1950-talet och den som vårt land just nu är inne i.

Det finns ett samband mellan det samhälle man lever i och det samhälle man hoppas skall komma till stånd någon gång framledes. Och det sägs ibland att det finns skäl som talar för att i ett samhälle som befinner sig i balans skapas förutsättningar för fortsatt utveckling.

Socialutredningen tillsattes i december 1967 med uppgift att utreda förutsättningarna och villkoren för samhällets socialvård samt lämna förslag till reformering av den sociala vårdlagstiftningen. SU hade alltså ålagts uppgiften att ta ställning till utformningen av socialvården i vid mening. En ny vårdlag skulle bygga på en klar målsättning för samhällets sociala ansvarstagande. Översynen skulle leda fram till att lagstiftningen anpassades till "samhällsutvecklingen och till utvecklingen av metoder och resurser för vård och behandling". Det är kanske inte någon överdrift att påstå att arbetet med förändring av den sociala lagstiftningen började med tillkomsten av SU, men det kom att dröja till den 3 juni 1980 innan riksdagen fattade beslut om en ny lagstiftning på området: socialtjänstlagen samt lag med bestämmelser om vård av unga, LVU, som skall träda i kraft den 1 januari 1982.

SU kom till i en tid när det fanns vilja till sociala reformer. När den lade fram sitt slutbetänkande fanns det tecken som talade för att en ny tid höll på att bryta in. När så riksdagen går till beslut om en ny social lagstiftning är det inte svårt att tyda tecknen.

Den amerikanske ekonomen Milton Friedmann förordar en politik som utesluter en direkt samhälle-

lig styrning av utgifter och beskattning. Friedmann, som är en av den sk Chicagoskolans främsta förespråkare, är främmande för en socialt inriktad politik och ekonomi. Han menar att det är bra för ekonomin om det i ett samhälle finns konkurrens och privatisering och att det kan vara nödvändigt med konflikter som frammanar motsättningar och alienation. Friedmann skärper markant penningpolitikens värde som en viktig hörnsten i den konservativa livssyn som han med förkärlek gör till sin egen. För några år sedan erhöll Milton Friedmann nobelpriset i ekonomi. Hans idéer omsätts i praktisk politik i en rad länder i dag. Även här i Sverige spelar de en inte oväsentlig roll.

I sitt principbetänkande angav socialutredningen vissa generella mål för socialtjänsten. Dessa mål, demokrati, jämlikhet och trygghet, är av övergripande karaktär. Vissa grundläggande värden samt analyser av samhället och dess funktion utgjorde underlaget för målbestämningarna. Målen knyter an till värderingar och krav som utgör grunden för hela det demokratiska samhällslivet. Oavsett vilka åsikter man hyser om värdet i socialpolitiska insatser är det intressant att sätta in de idéer om politik som Milton Friedmann står för i SU:s samhällspolitiska perspektiv.

Den nu aktuella ekonomiska krisen vållar betydande problem inom en rad områden i vårt samhälle. Det har sagts att ett samhälle som befinner sig i

kristillstånd av något slag ger upphov till verklighetsfrämmande utopier. Något annorlunda uttryckt: I en ekonomisk krissituation som den vi nu genomgår finns det en utmärkt grogrund för alternativa idéer om samhällsutvecklingen. Samtidigt skall vi veta att det är långt svårare än tidigare att omsätta dem i praktisk verksamhet.

Vad vi behöver idag är en profetisk förmåga att inte endast analysera den situation vi hamnat i utan att också se vilken relevans denna kommer att få för framtiden. Den människa som lever i en övergångstid söker kunskap om framtiden. Och hon får handlingskraft när hon finner något att hoppas på för framtida dagar.

Det finns de som hävdar att den ekonomiska kris vi befinner oss i kommer att bli långvarig och på sikt leda till betydande inskränkningar av den offentliga sektorn. I former som nedläggningar av sjukhus och ålderdomshem men framför allt genom starkt begränsad social service.

På samma sätt som Lars Ingelstam ser jag en del likheter mellan den samhällsekonomiska utvecklingen i Uruguay och den vi genomgår nu. Och jag finner det relevant att ställa frågan vilka socialpolitiska konsekvenser, med såväl kort- som långsiktig verkan, som den svenska ekonomiska krisen kommer att föra med sig. Inte bara för socialtjänsten utan för den totala välfärden.

Socialmedicinsk tidskrifts temanummer

Socialhistoria i dag, nr 5–6/77

Detta temanummer är koncentrerat till utformningen i olika tider av hjälp till svaga och utsatta grupper och olika typer av kontroll av de fattigaste. De flesta författarna har varit inriktade på att försöka fånga drivfjädrarna till skilda insatser av denna art. Främst samhällsnyttan, behov av trygghet och ordning för de besuttna, men också medkänsla och i modern tid strävan efter rättvisa.

Historiska perspektiv på socialmedicin, nr 9/79

Medicinhistoria har varit ett försummat område i Sverige, vårdens historia nästan okänd.

Detta temanummer ger exempel på vad som ändå har utförts när det gäller medicinhistorisk forskning på skilda håll. Här påvisas också möjligheterna att organisera och stimulera tvärvetenskaplig forskning.

Numren kan rekvireras från

Socialmedicinsk tidskrift,

172 83 Sundbyberg

Tel 08/87 34 91 Postgiro 1179-1